

Visky Júlia

Három kereszt

Koinónia
Kolozsvár • 2015

Szerkesztette: Tóth Sára

© Koinónia, 2007, 2015

© Visky Júlia jogörökösei, 2015

Harmadik kiadás

A Koinónia Könyvkiadó tagja az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének, a Magyar Gyerekkönyvkiadók Egyesülésének és a Romániai Magyar Könyves Céhnek.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
VISKY, JÚLIA

Három kereszt / Visky Júlia. - Ed. a 3-a. - Cluj-Napoca :
Koinónia, 2015

ISBN 978-973-165-111-8

821.511.141(498)-94

ELSŐ RÉSZ

Nem könnyű dolgok megírására vállalkozom, amikor elküldöm neked levelem. Jóllehet életem külső megnyilvánulásairól fogsz olvasni, én bensőmet kívánom papírra vetni: hátha tanulsz belőle egyet-mást.

Egy fényképben kívánom sűríteni mondanómat. A kép lehet világos vagy éppen sötét, de a lényeg mégis rejtve van benne. Ahhoz, hogy lehetőleg tiszta képet adjak önmagamról, gondolataimról, nem emberi világoosságra van szükség. A legbuzgóbb szándék is képtelen lenne a lényeg feltárására. Felülről való fényre van szükség, amelyben némileg megláthatom magam és te is engem, hiszen, amint Szent Ágoston mondja, nagy mélység önmagának az ember. Isten megszabadított a magam szépítgetésének mesterségétől, noha ez a kísértés szüntelenül csábít.

*1. Aki elhagyja atyját vagy anyját
az én nevemért*

A kezdet nehézségeivel küszködöm: előbb családomba vezetlek be, így jobban átláthatod, honnan indultam és hová jutottam. Szegény munkáscsaládból származom. Valamikor szégyelltük származásunkat, legalábbis nem dicsekedtünk azzal, ami korunkban talán előnyt is jelenthet. Munkásszármazásom azonban sem akkor, sem most nem járt haszonnal. Nem büszkélkedem vele, de nem is szégyellem. Tősgyökeres osztrák származású római katolikus család nyolcadik gyermeke vagyok. Kilencen voltunk testvérek. Nem volt könnyű az életünk, mert mindig a megélhetés gondjaival küszködtünk. Édesapám egyedüli pénzkereső volt a családban, édesanyám az otthoni teendőket látta el. Mondanom sem kell, mennyi gondjaja volt kilenc gyermekkel. Mélyen őrzöm ezeket a családi emlékeket, hogy mit jelentett szegény édesanyámnak a mindennapi takarítás, főzés, mosás, a gyermekek rend-

ben tartása, öltöztetése és még számtalan egyéb teendő. Elmehetett volna a kedvem a családi élet ennyi terhe láttán, mégis, mint fiatal leány, a magam szebb jövőjéről álmodtam, s arról, hogy ízlésesen berendezett kis otthonomat széppé, meleggé teszi majd a szeretet. Mint talán mindenki más, virágoskertre gondoltam, ahol együtt játszadunk és kipihenjük a napnak terheit. Akkor még mit sem tudtam arról, hogy aki házasodni akar, előbb sürgősen be kell adnia a válópert az álmainak.

Az első világháború még alig múlt el, amikor 1922-ben, édesanyám kedvenceként e világra megérkeztem. Sokat emlegette, milyen türelmes gyermeke voltam, akkor is, amikor egyszerre négyen-öten himlősök voltunk, s kórház lett a házunk.

Gyermekkoromban kétszer is kerültem halálos veszedelembe. Karácsony ünnepére készültünk, édesanyám zsírt olvasztott, s a nagy lábást a földre helyezte, hogy lehűljön. Négyéves kisleány voltam, s gondtalan játszadózásom közben belezuhantam a forró zsírba. Nővérem lélekjelenléte mentett meg,

aki hirtelen kikapott a lábasból, s így nem lettek halálos égési sebeim. Én lettem a család legnagyobb karácsonyi ajándéka.

A veszedelem újból jelentkezett. Lakóházunk körül, kerítés gyanánt, hatalmas, kétméteres cementoszlopok feküdtek. Mi az utcabeli gyerekekkel az oszlopokra ültünk, s egyikük elkiáltotta magát: – Utazunk! – Remeknek ígérkezett az utazás: mindenkinek jegyet kellett váltani a „vonaton”, és természetesen azt is tudni kellett, ki hová váltja a jegyet. Nem sokáig tartott ez a víg vonatozás. Az egyik oszlop megbillett, mert hát a vonatnak mozognia illik. Bekövetkezett a karambol. A többiek leugrottak a „szerelvényről”, de az én egyik lábam alatta maradt, alig tudtak kiszedni alóla. Könnyeimet letöröltem és súlyosan sebesült lábammal hazabicegtem, már nem is sírtam, nem is jajgattam. Méltán gondolhatták, fakírnak születtem. Későbbi életem folyamán nagy szükségem lett erre a „fakírságra”.

Édesanyám nem vett észre semmit. Mint máskor, csendesen ültem, de sápadtságom

elárult. Édesanyám éles szeme csak észrevette, hogy valami nincs rendjén kedvencével.

– Mi történt veled, fáj valamid? – kérdezte aggódva, és én tovább hallgattam. Később újra kérdezett, s akkor simogatására sírva fakadtam, és megmutattam neki a lábamat. Azonnal kórházba kellett szállítania, mivel már elterjedt a mérgezés. Az orvosok kemény szavakkal illették édesanyámat, holott makacs hallgatásom volt az oka mindennek.

Az iskolai egyenruhámhoz tartozó fekete harisnyámat mélyen belevágta a lábamba a betongerenda éle. Operálni kellett. A fertőzés olyan gyorsan terjedt el a szervezetben, hogy megmaradásomra már nem volt remény. Élet-halál harc színtere lettem. Mivel az életet nem a földön szabták meg, hanem Valaki kezében tartja annak fonalát, az ő kezéből még a halál sem vehetett ki engem.

Végül is megmenekültem a haláltól, de még hosszú időn át kellett odahaza feküdnöm. Már nem a lábam fájt, hanem az ke-

serített, hogy nem mehetek iskolába, holott annyira szerettem. Harmadosztályos voltam akkor.

Iskolai életemről is tudósítalak valame-lyest. Tanítónőm emléke mélyen él bennem, igazi nevelőm volt: egyszerre tanított és nevelt. Bámulatos türelemmel foglalkozott ve-lünk, erre csak a szeretet képes. Valóban hosszútűró a szeretet.

Az igazgató leányával jártam együtt, olyan sovány, kicsi alak volt, mint én. A ta-nulásban azonban nem remekelt. Az igaz-gató apa nem tudott belenyugodni, hogy leánykája lemaradjon a tanulásban egy munkáscsaládból való leány mellett. Emi-att sok kellemetlensége volt a tanítónőnek, mert őt hibáztatta, az ő módszereit kifogá-solta kisleánya lemaradásáért. Az osztály-első továbbra is én maradtam, mert neve-lőnk nem volt hajlandó társadalmi szem-pontokat figyelembe venni, tárgyilagosan osztogatta a jegyeket, minden egyéb szem-pont figyelembevétele nélkül. Otthonunk-ban gyakran meglátogatott. Nem tudtam megmagyarázni vonzódását, de nagyon le-

kötelező volt számomra figyelme és szeretete. Betegségem idején is személyesen irányított a tanulásban.

Különösen a számok világát szerettem, ahol minden olyan egyszerű, mert logikus. A jó zenei hallás talentumát is megkaptam: egy leütött zongorahang után hibátlanul felismertem a hangjegyet, egyedül az egész osztályban. Mégis amolyan született kishitű voltam, félttem azt is kimondani, amit tudtam. Ez az önmagam iránti bizalmatlanság végigkísérte életemet.

A többi testvérem között mindig kissé elveszettnek éreztem magam. Átlagon felüli szellemi képességűek voltak ők is, de hiányzott belőlük a szorgalom. Nem erőltették meg magukat sem a tanulásban, sem a gondolkodásban. Bennem pedig mindkettő megvolt: a gondolkodás kíváncsi érdeklődése és a szorgalom. Nem minden válasz elégített ki, a válaszok válasza után kutattam. Szerettem egyedül játszani, visszahúzódó, zárkózott természetem a csendet kedvelte. Valamit hordoztam magamban, amit nem tudtam megmagyarázni.

A családban való életemhez hozzátartozik az is, hogy nálunk kötelező volt a templomba járás. Persze gyakran, mint a gyermekek általában, mellé jártunk, s a templomi időt játékkal töltöttük el, majd úgy mentünk haza, mint akik jól végezték dolgukat.

Így teltek az évek, lassan vagy nagyon gyorsan. Ki tudja?

Tanulmányaimat az Angol kisasszonyok iskolájában folytattam. Itt még szigorúbban vették a templomba járást. Hitoktatónőnk mély nyomott hagyott lelkemben. Szélid, kövérkés arcát fennköltté tette valami, ami átsugárzott rajta. A kötelező gyónásra is ő készített fel, a templom csendességében, a félhomály misztikus légkörében. Őszinteségre, önmagunkkal szemben is nyílt magatartásra igyekezett nevelni. Sokat gondolkodtam, tusakodtam, hogy magamtól lássam meg hibáimat, de bizony nem sikerült. A templomba imakönyvvel jártunk, amelyben lelkigondozói kérdésekre kellett válaszolni, például: hányszor nem mondtál igazat? Nem erőltettem magam, hogy összeszámoljam, ennyire nem voltam jó matemati-

kus. Inkább a szomszéd leánytársam füzetéből olvastam ki az írásbeli választ, szorgalmasan ügyelvén arra, nehogy többet írjak, mint ő: ha ő hármát írt, én is hármát írtam. Bizony lelki oktatóim tanítása nem fogott rajtam, nem tudtam önmagammal szembesülni, nyílt és egyenes lenni.

Mindezek ellenére ennek a nővérnek az élete vonzott, és kívánatosnak éreztem lelkem legmélyén. A katekizmust is ő tanította. Már akkor észrevettem, talán nem így kellene tanítani. Nem hitcikkekkel, dogmákkal, elvont, érthetetlen tanításokkal kellett volna megtönni agyunkat. Ha én lennék az ő helyében, gondoltam magamban, a mise titkaiba vezettem volna be a gyermekeket, valós történetekben szemléltettem volna Krisztus áldozati halálát, és az Isten szeretetének mélységére mutattam volna rá. A mise latin szövege nem jelentett számunkra egyebet misztikumnál, s az a rövid erkölcsi oktatás, amely anyanyelvünkön hangzott el, moralizálásnak hatott csupán. Egy azonban kitörölhetetlenül megmaradt bennem: a templom áhítatos csendje, amire mindig vá-

gyódtam, s ha megkívántam, a mindig nyitott templomajtón át meg is találtam.

Bizonyára nem lesz unalmas számodra, ha még mindig családi emlékeimről írok. Az eddigiekből is kiderül, életem, egy küszködő család tagjaként, nem volt álom, s magam is küszködtem gondolataimmal. Már korán feltűnt, hogy szüleim soha nem beszéltek múltjukról. Sokáig semmit sem tudtam arról, hogy kik voltak a nagyszüleim. Egy alkalommal édesapám nővére látogatott meg bennünket. Rendkívül gazdag nő benyomását keltette, fiacskája hozzánk képest kényes hercegnek tűnt. Később megtudtam, hogy édesapám gazdag osztrák család sarja, aki szülei és rokonsága akarata ellenére lépett házasságra egy nagyon szegény munkásleánnyal, akinek az apja postás volt. Édesanyám otthonról hozta magával vallásos életét. Szobánk falán, egy szentkép alatt parányi mécses világított, és én kisgyermekkorom óta sokszor belemerültem a mécses világába.

Maradandó élményem az, ahogyan kilenc gyermek között anyám a mindennapi ke-

nyeret kezelte. Úgy nyúlt hozzá, mint valami szentséghez. Ha véletlenül a földre ejtetünk egy darabkát, azonnal föl kellett venni és meg kellett csókolni. Soha nem vágta meg a kenyeret, csak ha előbb keresztet vetett reá. Ma annyi kenyérdarabot lehet látni a szemétben, talán éppen azért, mert nagyon kevés olyan anya van, aki keresztet vet a kenyérre.

Édesanyám kedvence voltam, szívem mégis édesapámhoz húzott jobban, persze nem tudom megmondani, miért. Szüleim az élet gondjai miatt nem sokat foglalkozhattak velünk. Édesapám volt az, aki, ha ritkán is, mesélt nekünk, nem könyvből, de nem is kitalált történetet, hanem arról, amit átélt. Háborús élményeit sorolta fel, s mi tágra nyílt szemmel ittuk magunkba a viharos történeteket. Az első világháború idején harcolt az olasz fronton. A leg súlyosabb harc Piavénál volt, ahol össze is omlott győzedelmes álmunk. Alig maradt meg valaki a századukból, és ő is megsebesült. Amint visszaemlékszem, úgy ült előttem apám, mint egy hős, és büszke voltam,

hogy egy ilyen hősnek lehetek a gyermeke. Talán itt rejlik az apámhoz való ragaszkodásom gyökere: minden gyermek hős szeretne lenni, a mesetörténetek hőse. Ezek a valóságos véres történetek kiemelték szobám szűk teréből, a négy fal közül, és elvittek egy egészen más világba, amelyet nem mindig értettem. Miért kell az embereknek egymást megölniük? Miért kell fiatalon meghalni, özvegységre, árvaságra jutni, miért van gyűlölet, mikor mindenki szeretetre vágyik? És miért van a miértek halmaza?

Nemcsak borzalmak, hanem ismeretek is tudatosultak bennem. Ismeretre is nagyon vágyódtam, és boldoggá tett az, hogy apám magához emelt és nem gyermeknek látott, hanem olyasvalakinek, akinek komoly dolgokat lehet elmondani. A legkomolyabb, a leghálásabb hallgatója én voltam testvéreim között. A világért sem mozdultam volna el, amíg mesélt.

Most más területre viszlek, kedves Barátnőm. Visszatérünk az intézetbe, ahol nagyon sok mindent megtanultam. A torna-

órán még táncolni is kötelező volt. Rájöttem, milyen kitűnő ritmusérzőm van. Csak úgy sodort magával a zene. Most már igazán csak egy partner hiányzik. Persze erről szó sem lehetett: leány leánnyal táncolt. Ébredező világunk sejtette, hogy mindez átmenet csupán, s majd eljön az igazi, akivel végigtáncolod az életet...

Az intézetben olyan szigorúan neveltek, hogy még a kerítésen sem volt szabad átnézni, pedig a plébánia udvarára naponként gyülekeztek a vallásórára járó fiúk. Ők bátrabbak lévén, hamar megtalálták a kapcsolatteremtés módját a lányokkal. Kis kavicsokra kötözött levélkéek repültek át, és boldog volt az, akihez ilyen drága kincs érkezett. Az összeesküvés tökéletes volt: szigorú nevelőink soha nem jöttek rá, hogy mi röpköd a levegőben. Mértéken alul is keveset gondoltam magamról. Mint minden önmagába zárt gyermek, bizalmatlan voltam önmagamhoz, és soha nem gondoltam, hogy egyszer engem is eltalál egy ilyen kavics. Ennek ellenére mindig álmodoztam és vágyódtam az elérhetetlenre, ám egyelő-

re csak üvegen keresztül nyalogathattam a mézet. A zárkózottság fájdalommal és élehetetlenséggel jár együtt. Irigyeltem talpraesett barátnőimet, csodáltam élelmességüket. Milyen nagyszerűen tudnak társalogni, noha a lecke felmondásában nem nagyon remekeltek. Én meg ilyen balamuta* vagyok...

A biztos fellépésű leányok kapták a legtöbb levelet. Mennyit vihogtak a kuszált sorokon, s amolyan bakfis módra buta megjegyzéseket tettek. Miért? Csak... Ebben a korban így szokott ez lenni, és ebben is van valami szépség, amit nem lehet kifejezni. Akik kaptak levelet, mind nagyra tartották magukat. Végül számomra is érkezett a nagy nap. Leánytársam kavicsra kötött levelet nyújtott át. Szinte a lélegzetem is elállt, megrémültem, beleremegtem, s a többiek kikacagtak gyámoltalanságo mért. Megvallom neked, azért az én szívemet is átjárta a büszkeség. Előbb felbonthatlanul hagytam, mintha időzített bomba

* Román kifejezés, jelentése: ügyefogyott, ügyügyű.

lenne elrejtve benne. Akkor még nem gondoltam, hogy a hasonlat nem sántít mind a két lábára. Mikor végre fölnyitottam és olvasni kezdtem, egész forradalom indult meg bennem. Írója illedelmesen bemutatkozott. A nevét azért nem írom, mert már magam sem emlékszem reá. Sanyi, Pista, ki tudja, de nem is ez a fontos. Kérte, hogy találkozzunk. El sem tudtam képzelni egy ilyen szemtől szembe helyzetet, hát még a beszédet! Az első mondatnál hebegnék, s lángoló arcomat nem tudnám elrejtteni, úgy zavarba jönnék. Ki tudnám-e fejezni magam, lehet-e hangja annak, amit egy szív magában hordoz? Mit válaszoljak? Holnap már repülnie kell a válasznak, a kerítés egy titkos pontján, nehogy titkunk beavatatlan szemek elé kerüljön.

Te mit válaszoltál volna, Barátnóm? Biztosan nem féltél volna, hisz nem voltál olyan csetlő-botló, mint én. Úgy látlak magam előtt, mint aki öntudatosan éli meg a lányágát, mint aki harmonikus belül, még ruhája színeinek összeválogatásában is. Benned volt kire nézni! De én, egy ilyen szürke

kis egér! Hogy láthatott meg engem a szépek és magabiztosak között? Talán túl mélyen hordom önmagam életét.

Képzeld, milyen küzdelem színtere lettem. Még nem is tudtam, ki rejlik a kavics mögött, milyen az arca, megjelenése. Talán egy család féltett madárkája. Biztosan hercegi lesz a megjelenése, és még azt sem tudom, képes leszek-e kezemet kinyújtani felé, és zavaromban mit fogok mondani a bemutatkozásnál. Mégis várom a nagy pillanatot.

A találkozás megtörtént. Egy finom arcú, középmagas, barna, meleg tekintetű fiú nézett reám, amikor a templom utcájának sarkán találkoztunk. A beszélgetést azzal kezdte: nem csalódtam! Feleletem szemlesütés és hallgatás volt. Jól kezdtem! Azt mondta, hogy a templomban látott, és mindig kísért tekintetével. Soha nem vettem észre.

– Nagyon szeretek templomba járni, a szívem csak ott melegszik fel igazán – feleltem.

– Te szeretsz templomba járni? Hiszel?

Nem tudtam, mit válaszoljak, bennem nem volt így letisztázódva a hit kérdése.

– Van, amit szeretek ott, de van, ami nem hat rám. Különbben szívesen beszélek a hit kérdéséről.

– Persze, beszélni is kell róla – mondta. – A szüleim ritkábban járnak templomba, és nem lehet beszélni velük a hit kérdéséről. Örülnek, hogy én járok. Azt nem tudják, hogy veled találkoztam. Elmegyünk most az esti áhítatra, és onnan hazamegyünk.

Nem volt hosszan tartó találkozásunk, de mégis olyan jó érzés töltötte be a szívemet. Nem néz ki könnyelműnek. Annyit megtudtam, hogy egyetemre jár, és szeret tanulni. Rólam tudta, hogy hova járok. Ő meglegedett velem, nem győzte hangoztatni, hogy milyen nagyszerű vagyok. Komolyan hangzott ez, bár lehet, hogy csak udvarlás volt.

Minden találkozásunkat nehéz lenne leírni. Nagy esemény volt számomra, hogy engem keresett, és nem mást akart. Nem azt mondom ezzel, hogy nem fogta meg a kezeimet, nem ölelt magához és nem csókolt meg, de mindezeket olyan finoman tette. Érződött, hogy nem akar túlmenni a határon. Jobban

szeretett, mint hogy csak a test lett volna fontos számára. Azt mondta: mindent a maga idejében, és ehhez Isten erőt ad.

Mindig gyönyörűségének tartott, de nem sokáig gyönyörködhetett bennem. Az édesanyja mást gondolt. Érthető! Szegény és nem társaságbeli leány voltam, az anyja számára túl hétköznapi. Persze mindezeket csak én gondoltam, mert ő meg nem sértett volna, hogy fájdalmat okozzon nekem azzal, amit rólam hallott. Mégis furcsa dolog az érzélem! Nagyobb volt számára az engedelmesség, mint én. A szívére tudott taposni.

Hozott nekem egy keresztet, amit ő faragott. Szép volt, de az öröm helyett valami borzadály fogott el. Már most előrevetítette árnyékát a kereszt, és nem láttam a végét. Néztem a keresztet, és bármennyire is visszaszorítottam könnyem, mégis reáhullott. Ő pedig ezt mondta:

– Nem tudtam másképp kifejezni azt, ami bennem van, csak ebben a keresztben. Belefaragtam mindent, ami fáj: vércseppeket, magányom könnyeit, sötét hullá-

mokat. Ha ránézel, jussak eszedbe. El kell mennem nagyon messze, a nagyszülőknél leszek. Alig bírok elválni tőled!

Magához ölelt és megcsókolt, s mint aki nagyon tisztel, a homlokomat háromszor is. Egész testét rázta a zokogás: alig bírok elválni, mondta, és elment.

Hosszan néztem utána, talán nekem is kellett volna valamit mondani, de úgy öszszeszorult a torkom, hogy hang nem jött ki rajta. Engem nem kérdezett, vagy már a hangomat sem akarta hallani? Alig tudott elválni, de ott van ez az „alig”, és ez elég volt arra, hogy elmenjen messze, messze felejteni. Ennyi egy mély érzélem? Ennyi lenne a szeretet?

Sírva mentem haza, s otthon is sírás fogadott. A kereszt árnyéka... A helyzet egyre szomorúbb. Édesapám vizenyős mellhártyagyulladásban fekszik. Ha sok pénzünk lenne, meg lehetne menteni. Így gondoltam én. Külföldről injekciót lehetne hozatni, és akkor meggyógyulna. Milyen jó lenne! Soha nem gondoltam arra, hogy ilyen nagy hatalom a pénz! Életet ment, életet dönt. Ha ne-